

21. Мушинка М. Музей Визвольної боротьби України та доля його фондів: історико-архівні нариси / М. Мушинка. – К: Державний комітет архівів України, 2005. – 158 с.
22. Палієнко М. Архівні центри української еміграції (створення, функціонування, доля документальних колекцій) / Марина Палієнко. – К.: Темпора, 2008. – 688 с.
23. Палієнко М. Скарбниця української історії в США (3 історії створення та діяльності Музею-архіву ім. Д. Антоновича Української Вільної Академії Наук) // Студії з архівної справи та документознавства. – К., 2002. – Т. 8. – С. 204-210.
24. Полонська-Василенко Н. Спогади / Н. Д. Полонська-Василенко. – К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2011. – 591 с.
25. Филипович О. Володимир Варламович Міяковський: спогади / О. Филипович // Сучасність. – 1984. – № 4. – С. 107-115.

## References

1. Centranyj derzhavnyj arxiv hromads'kych ob'yednan' Ukrayiny, fond 269, opis 2, sprava 106, 84 arkushy.
2. ANTONOVYCH, M. (1995) 50-richchya Ukrayins'koyi Vil'noyi Akademiyi Nauk. *Ukrayins'kyj istoryk*. 1-4 (124-127), 73-81.
3. ANTONOVYCH, M. (1972) Volodymyr Miyakovs'kyj. *Ukrayins'kyj istoryk*. 1-2, 116-119.
4. AKHRIMOVYCH, O. (1969) *Pidsumky diyal'nosti Ukrayins'koyi Vil'noyi Akademiyi Nauk v 1967/8 akademichnomu roci*. New York: UVAN.
5. BYKOVSKYJ, L. (2005) Volodymyr Varlaamovych Miyakovs'kyj (spohady). *Ukrayins'kyj istoryk*. Vol. XLII. 2-4 (166-168), 123-128.
6. BORYSYUK, T. (1995) Zamist' pislyamovy. *Ohlyadayuchys' u mynule. Suchasnist'*. 4, 167.
7. ANTONOVYCH, M. (1984) *Vybрана bibliohrafiya prac' V. Miyakovs'koho*. In: V. Miyakovs'kyj, ed. *Nedrukovane i zabute. Hromads'ki rukhy dev'yatnadyatoho storichchya. Novitnya ukrayins'ka literatura / za red. M. Antonovycha*. New York: UVAN, pp. 21-33.
8. DOMBROVSKYJ, O. (1973) Pam'yati profesora Volodymyra Miyakovs'koho. *Svoboda*. 69, 3.
9. BRAJCHEVSKYJ, M. (2000) Z lystiv Volodymyra Miyakovs'koho. In: *Na sluzhbi Klio. Zbirnyk naukovykh prac' na poshanu Lyubomyra Romana Vynara, na poshanu 50-littya joho naukovoї diyal'nosti* Kyiv; New York; Toronto: Paryzh; Lviv, pp. 753-756.
10. ZALESKA-ONYSHKEVYCH, L. (1993) Volodymyr Miyakovs'kyj (1888-1972). 125 rokiv Kyivskoyi ukrayins'koyi akademichnoyi tradytsiyi 1861-1986: zbirnyk. New York: UVAN, pp. 517-539.

11. IZARS'KYJ, O. (1972) Volodymyr Miyakovs'kyj: zustrichi j lysty. *Suchasnist'*. 6 (138), 46-56.
12. LAVRINENKO, Y. (1972) Vid pudelka do budynku z kolonamy (Etyud pro odyn naukovy podvyh). *Novi dni*. Toronto, 265, 1-3, 25.
13. LAVRINENKO, Y. (1967) UVAN u Shevchenkivsk'i rokivny 1961-1964 rokiv. In: *Ukrayins'ka Vil'na Akademiya Nauk. Yuvilejne vydannya*. N'yu-Jork, pp. 28-30.
14. LUC'KYJ, Y. (1995) Pochatky "Annaliv". *Ukrayins'kyj istoryk*. 1-4, 82-86.
15. MARUNYAK, V. (1985) *Ukrayins'ka emihraciya v Nimechchyni i Avstriji po druhij svitovij vijni*. Myunkhen: Akademichne vydavnytvo d-ra Petra Beleya. Vol. I: Roky 1945-1951.
16. MATYASH, I. (2001) Vadym Modzalevs'kyj i Volodymyr Miyakovs'kyj: spivpracya na nyvi arkhivistyky. In: *Matyash I. B., ed. Osoba v ukrayins'kij arkhivistyky. Biohrafichni narysy*. Kyiv, pp. 32-56.
17. MIYAKOVSKYJ, V. (1967) Dmytro Antonovych. *Seriya: Ukrayins'ki vcheni*. Vinnep: UVAN.
18. MIYAKOVSKYJ, V., VOLOSHYNA, O., IVANIVSKA, T. (1967) *Muzej-Arkhyv im. Dmytra Antonovycha Ukrayins'koyi vil'noyi akademiyi nauk (1945-1965)*. New York: UVAN.
19. MIYAKOVSKYJ, V., VOLOSHYNA, O., IVANIVSKA, T. (1967) *Muzej-Arkhyv im. Dmytra Antonovycha Ukrayins'koyi vil'noyi akademiyi nauk*. In: *Ukrayins'ka Vil'na Akademiya Nauk. Yuvilejne vydannya*. New York: UVAN, pp. 50-58.
20. MIYAKOVSKYJ, V., VOLOSHYNA, O., IVANIVSKA, T. (1966) *Muzej-Arkhyv im. Dmytra Antonovycha Ukrayins'koyi vil'noyi akademiyi nauk*. *Svoboda*. New York, 26 August, 5.
21. MUSHYNKA, M. (2005) *Muzej Vyzvol'noyi borot'by Ukrayiny ta dolya joho fondiv: istoriko-arkhivni narysy*. Kyiv: Derzhavnyj komitet arkhiviv Ukrayiny.
22. PALIENKO, M. (2008) *Arkhivni tsentry ukrayins'koyi emihratsiyi (stvorennya, funkcionuvannya, dolya dokumental'nykh kolektsij)*. Kyiv: Tempora.
23. PALIENKO, M. (2002) Skarbnytsya ukrayins'koyi istoriyi v SSHA (Z istoriyi stvorennya ta diyal'nosti Muzeju-arkhyvu im. D. Antonovycha Ukrayins'koyi Vil'noyi Akademiyi Nauk) In: *Studiyi z arkhivnoyi spravy ta dokumentoznavstva*. 8, 204-210.
24. POLONSKA-VASYLENKO N. (2011) *Spohady*. Kyiv: Vyd. dim "Kyievo-Mohyl'ians'ka akademiya".
25. FYLYPOVYCH, O. (1984) Volodymyr Varlaamovych Miyakovs'kyj: spohady. *Suchasnist'*. 4, 107-115.

Надійшла до редколегії 16.03.15

O. Sydorova, Methodologist  
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

## THE CONTRIBUTION OF V. MIYAKOVSKYI TO THE FORMATION AND FUNCTIONING OF THE MUSEUM-ARCHIVE UVAN IN THE USA

The article is devoted to defining of the role of famous Ukrainian archivist V. Miyakovskiy in the process of foundation and functioning of the Museum-Archive of the Ukrainian Free Academy of Sciences in New York, which continued the tradition of the Museum of the Liberation Struggle of Ukraine in Prague. The scientist's contribution to collection and safekeeping of Ukrainian historical and cultural heritage abroad, acquisition of archives, books and museum collections of the Museum-Archive UVAN was shown. It was noted that the study of the Taras Shevchenko's biography and artistic heritage is important in V. Miyakovskiy activities. Were defined described the scientist's steps for the establishment and deployment of activities of Shevchenko Studies Institute of the Ukrainian Free Academy of Sciences, the organization of Shevchenko studies conferences, publication of yearbooks "Shevchenko" in 1953-1964 years, in which were published the valuable study about Kobzar's life and creative work. The initiatives of V. Miyakovskiy on studying and publishing of the documents collected in the Museum-archive UVAN, and on transfer part of fund for independent Ukraine were defined.

Key words: the Museum-Archive UVAN, the Museum of the liberation struggle of Ukraine, V. Miyakovsky, T. Shevchenko, Shevchenko Studies, Ukrainian emigration, Archival Ukrainica.

УДК 314(430)

О. Трохименко, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

## ПРОБЛЕМИ ЕТНОДЕМОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НІМЕЧЧИНИ

У статті розглядається ставлення сучасних німців до ймовірних наслідків демографічного старіння у Німеччині. Стаття базується на власному опитуванні автора, проведеному у Федеративній Республіці Німеччина, землі Північний Рейн-Вестфалія, м. Бонн у 2013 році. Особлива увага приділяється особистим оцінкам німців можливості зникнення німецького етносу з етнічної карти Європи, а також трансформації розуміння самого поняття "німець" у сучасній Німеччині під впливом політики мультикультуралізму. Автор висловлює думку, що у Німеччині наразі формуються ризики, котрі можуть розвинути у загрозу зникнення німецької мови в умовах мультикультурного суспільства та її перетворення у своєрідну суміш німецької із мовами країн походження мігрантів. Німці також ризикують, непомітно для самих себе, втратити місце титульної нації у власній країні. Зважаючи на те, що у Німеччині проявляється чітка тенденція до старіння населення, особливо у середовищі етнічних німців, а рівень народжуваності серед мігрантів високий, німецький етнос ризикує поступово розчинитися. Ігнорування цих тенденцій та проблем, пов'язаних із співжиттям представників різних культур, навіть цивілізацій у одній країні, може привести Німеччину до занепаду.

Ключові слова: німці, мультикультурне суспільство, німецька мова, демографічне старіння у Німеччині, мігранти.

У другій половині ХХ ст. Німеччина відкрила свої кордони для іноземців, ставши однією із основних країн-реципієнтів трудових мігрантів в Європі [35, с. 3]. Вже у 70-х рр., коли іноземним робітникам було дозволено пе-

ревозити і свої сім'ї [33, с. 62], німецьке суспільство зазнало кардинальних трансформацій – у Німеччині за короткий час з'явилася надзвичайно велика етнокультурна спільнота, ментальні і ціннісні характеристики якої знач-

© Трохименко О., 2015

ною мірою були відмінні від німецьких, але в той же час її представники почали претендувати на політичні та соціальні блага, які їм могла принести натуралізація.

Зміна етнічного складу населення Німеччини не могла не вплинути на етнонаціональну ідентичність і самих німців. За таких умов, сучасні німці поставлені перед вибором: обрати відмежування від власної ідентичності і піти шляхом набуття змішаної або європейської ідентичності, яку уособлює мультикультуралізм, чи все ж зберегти самобутність власного етносу та культури.

Дослідженню проблем демографії у Німеччині приділяє увагу багато дослідників, зокрема: Ш. Гьон [11], Д. Бааде [2], Ф. Шіррмахер [17], Ф. Тіме [22], Ю. Дорбрітц [6], Р. Закманн [4], У. Шьодельбауер [18] та ін. Проблем етнічної та національної ідентичності німців у своїх працях торкалися В. Тимченко [36], Т. Сарацян [16], І. Гьотц [9], Б. Вестле [24], Б. Вільмс [25], М. Гральхер [10] та ін.

Водночас, значущість проблеми змушує знову й знову звертатися до неї, залучаючи нові джерела. Стаття ґрунтується на матеріалах опитування, проведеного автором під час короткотривалого експедиційного дослідження у Федеративній Республіці Німеччина (ФРН, земля Північний Рейн-Вестфалія, м. Бонн) на тему: "Етнонаціональна ідентичність німців на сучасному етапі". В опитуванні, проведеному з 27.07 по 31.07. 2013 року, взяло участь 50 респондентів віком від 14 до 77 років (серед них 18 чоловіків та 32 жінки). При виборі респондентів автор намагався надавати перевагу етнічним німцям. Ґрунтовне висвітлення проблеми сучасного стану було б неможливим і без аналізу сучасної німецької преси (Migazin. Migration in Germany [13], Spiegel [19], Focus [7], Frankfurter Allgemeine Zeitung [8], Berliner Zeitung [3], Die Zeit [26], Süddeutsche Zeitung [21] та ін.) та даних статистичного порталу (Das Statistik-Portal [20]), що доступні нам у якості інтернет-ресурсів.

Серед інших, респондентам було задано провокаційне питання: чи є для них важливим існування німецького етносу. 37 із 50 опитаних респондентів відповіли на це запитання ствердно. Окремі респонденти апелювали до значного внеску німецької нації у світову культуру та економіку. Велику увагу було приділено і проблемі важливості збереження німецької мови: "Звичайно для мене це було б прикро, якби, наприклад, вмерла б німецька мова, це те, про що ти думаєш у першу чергу, бо на людині не зациклишся, але Німеччина, як країна поетів і мислителів, це було б трагічно, це завжди трагічно, коли вмирає мова" [27, арк.129]. Протягом останніх років у німецькій пресі розгорнулися жваві дебати на тему загрози вимирання німецької мови в умовах мультикультурного суспільства. Коріння проблеми полягає в значній кількості мігрантів, які протягом багатьох років проживають та працюють у Німеччині, не виявляючи бажання оволодіти німецькою мовою [36, с. 115].

Послугуючись головним чином мовою свого етносу, мігранти та їх нащадки додають до неї вкраплення у вигляді німецьких слів та зворотів, продукуючи таким чином різноманітні суржикі, як наприклад, "канак шпрак" (Kanak Sprak) – мова німецьких турків [38, с. 125]. Оскільки народження нащадків у цих мігрантів складає лівову частку приросту населення Німеччини [16, с. 259], постає актуальним питання про зниження кількості носіїв німецької мови у віддаленій перспективі. Однак противники такої думки вказують на факт існування багатомовних суспільств у різних країнах (наприклад: Швейцарія, Перу, Сінгапур, країни Південної Африки і т. д.), а "отже двомовність чи багатомовність у одному мовному просторі є абсолютно нормальним явищем, ігнорувати чи навіть подавляти її – суперечить

нормальній еволюції мов" [12]. Як додатковий аргумент на користь свого переконання вони наводять факти мовної асиміляції серед деяких мігрантів Німеччини.

Противники думки про можливість "вимирання німецької мови" стверджують, що страх деякої частини німецького суспільства "опинитися як носій німецької мови "іноземцем у Німеччині"" [12] не є виправданим, оскільки "наразі у Німеччині жоден носій німецької мови не є обмеженим у можливості брати участь в житті суспільства" [12], на відміну від тих, хто німецькою мовою не володіє. Лише за умови опанування німецької мови мігранти можуть претендувати на престижну освіту, високооплачувану роботу та брати участь у політиці. На основі цього противники "теорії вимирання" приходять до висновку, що: "Багатомовність шкодить не автохтонному населенню, а тим, хто німецькою не говорить" [12].

Хоча ми і можемо погодитися з останнім твердженням, однак необхідно зауважити, що загрози розмивання німецького етносу та німецької мови є реальними з огляду на демографічну ситуацію та проблеми з інтеграцією іноземців у Німеччині навіть у третьому поколінні [38, с. 126]. Наразі велика кількість саме представників третього-четвертого покоління, що виросли у Німеччині, показують найвищі показники до збереження власної ідентичності, бажання відокремитися від титульного етносу, небажання спілкуватися німецькою або її вчити та жити за законами німецької держави.

Під час опитування респонденти, визнаючи, що їм неабайдуже існування німецького етносу, часто зауважували, що німці є не більш важливими для цього світу ніж і будь який інший народ: "Я б теж сказала однозначно, так, це ж можна побачити на тому, що у школах закордоном викладають німецьку мову, що німецькій мові навчають, німецька культура, німецькі машини (сміється), німецька їжа, отже, я думаю, так, що це є збагачення, але не більше і не менше, ніж інші країни. Тобто, я тут не робила б (неможливо розібратися слово), що Німеччина знаходиться на третьому місці чи таке інше, а... Але є важливим, однозначно і таким, що вносить свій вклад однозначно теж" [28, арк. 117].

Проте 10 респондентів зазначили, що для них подальше існування німецького етносу та небезпека його вимирання не має жодного значення: "Оскільки у мене особисто немає дітей, то я не вважаю це дуже трагічним... На Землі і так забагато людей, думаю, ми могли б обійтися без німців. (сміється)" [29, арк. 196].

Статистичні дані станом на грудень 2013 року показують чітку тенденцію до старіння німецької нації, що є "одним із найбільших суспільно-політичних випробувань для індустріальних націй" [1]. Причинами демографічного старіння населення є довготривалі зміни у характері відтворення населення. Розрізняють так зване "старіння знизу" (поступове зменшення кількості дітей внаслідок низької народжуваності) та "старіння зверху" (викликане зниженням смертності у похилому віці при відносно низькому рівні народжуваності) [34, с. 117]. Детермінантами демографічного старіння є народжуваність та смертність [11, с. 10-11]. Як стверджує демограф Ш. Гьон, неминучість демографічного старіння німецької нації помітна ще із 70-х [11, с. 19]. Загалом тенденція до старіння характерна для більшості індустріально розвинутих країн [23, с. 201]. Проте, як зауважує Ф. Тіме, у Німеччині демографічні зміни помітні особливо гостро, адже чисельність людей, які не досягли 18 річного віку, з 28% у 1950 р. знизилась до 19% у 2001 р. [22, с. 66]. Водночас, у той же проміжок часу, різко зросла кількість людей похилого віку – із 9% до 17% [22, с. 66]. На основі статистичних даних науковцями було визначено, що до 2060 року в Німеччині кожен третій

буде старшим за 65 років [14], що відповідно матиме негативні економічні та соціокультурні наслідки.

Демографічне старіння у Німеччині обумовлене багатьма тенденціями у німецькому суспільстві: пріоритетність освіти, кар'єри, фінансового достатку, бажання подорожувати над створенням сім'ї та народженням дітей; пізня перша вагітність у багатьох жінок (як наслідок все більше жінок змушені звертатися по допомогу до лікарів, щоб зачати дитину); підвищення середньої тривалості життя людини у країні [5] (що лягає додатковим тягарем на плечі платників податків).

Зниження кількості працездатного населення, за рахунок якого забезпечуються соціальні виплати, загрожувє німцям погіршенням рівня життя. Як слушно зауважує В. Тимченко, Німеччина вже зараз є найбільшим "притулком для старих", а поповнювати бюджет для пенсійних та інших соціальних виплат, скоро буде просто нікому [36, с. 109-110]. Високі темпи демографічного приросту в середовищі іммігрантів порівняно з етнічними німцями теж, як виявилось, не ідуть на користь німецькій економіці. Адже мігранти в Німеччині отримують соціальні виплати. Більше того, коли справа стосується прав на одержання соціальних виплат, мігранти досконало знають найдрібніші деталі німецьких законів, вимагаючи все їм належне до останньої копійки [36, с. 119].

Незважаючи на активне обговорення демографічних проблем у німецькій пресі, на телебаченні та відкритий доступ до даної інформації в інтернеті [15], деякі респонденти відверто зізналися, що ніколи не задумувалися над можливою небезпечкою вимирання німецького етносу або взагалі вперше чують про таку небезпеку: "А що оцінюють, що через сто років німці зникнуть? Чи як?" [30, арк. 70]. На відверте запитання: "Чи Вам би було б шкода, якби німці вимерли?" отримуємо цікаву, проте доволі тенденційну відповідь: "Це так, інколи, кожні пару сотень років, кожні пару тисяч років, зникають, деякі вмирають і таке інше, тобто, я не настільки божевільний, щоб казати: німці мають тут і надалі..., якщо ми більше не є здатними до існування і з якихось причин вимремо, тоді я дивлюся на це зовсім реалістично, ну, добре. Звичайно, поки ми існуємо, і поки ми маємо сили я б мобілізував, я б кожному політику і кожному інтелектуалу порадив би, мобілізуйтеся, майте, народжуйте більше дітей, ми – німці не народжуємо дітей, ми вимремо, якщо будемо народжувати мало дітей, так. А кабаретисти, вони вже по телевізору ввечері кажуть: "Ідіть додому, лягайте в ліжку і робіть дітей, щоб німці не вимерли", так" [31, арк. 81-82].

Суспільна думка німців щодо цієї проблеми була сформована під впливом політики мультикультуралізму [38, с. 122-129], що є офіційною політичною доктриною у Німеччині. Респонденти часто наголошували, що, оскільки Німеччина йде шляхом європейської інтеграції та змішування етносів і культур, говорити про вимирання етносу не є вірним. Адже від етнічного варто відмовлятися, і саме завдяки змішуванню нація буде існувати і надалі: "...я вважаю, отже якщо такі німці колись існували, мені не було б шкода, якби вони вимерли, адже щось би все одно існувало й надалі, змішана форма" [27, арк. 128]. Варто також зазначити, що автор досить часто стикався зі скептицизмом німців стосовно терміну "німецький етнос", "німецький народ" та "німець": "...це грубі терміни... (здивовано сміється)...немає німецького народу у такому розумінні (з етнологічної точки зору – О. Т.) і тому це з етнологічної точки зору не є важливим, що є важливим, це те, щоб всі люди, що проживають у Німеччині, і, так би мовити, відчують себе німцями, як би це там не визначалось, щоб вони притримувались демократичних цінностей, і це є важливим, але я не бачу тут етнологічного зерна..." [27, арк. 127-128]. Респонденти часто ви-

являли сумнів у тому, чи взагалі можна говорити про німецький етнос як такий: "Я навіть не знаю чи з етнологічної точки зору німці взагалі колись існували і чи існують надалі, бо просто це завжди було імміграційне суспільство" [27, арк. 128].

Ще 3 респонденти не змогли дати однозначної відповіді на запитання, оскільки вони були не готові винести остаточного судження [32, арк. 90] або взагалі не вірять у можливість вимирання етносу "...у мене немає безпосередньої думки з цього приводу, бо це звучить так утопічно, оце так, народ просто так: оп, і зник" [30, арк. 71].

Отже, із результатів опитування випливає, що переважна більшість респондентів визнає важливість подальшого існування німців з огляду на їхній вклад у світову економіку, культуру та досягнення у різноманітних сферах: спорт, технології, медицина. Проте на сучасному етапі поняття "німець" трансформувалося і вже майже не несе в собі етнічних ознак. Етнічне замінюється на наявність німецького громадянства чи, подекуди, навіть просто на факт проживання у німецькій державі [37, с. 35]. Разом із тим, для досить значної частини сучасних німців подальше існування німецького етносу вже не має ніякого значення. Наслідуючи такі принципи мультикультуралізму, як мовний та етнокультурний плюралізм, толерантність, віротерпимість та відхід від жорстких рамок власної ідентичності на користь ідентичності європейської чи змішаної, німці поступово змирилися із невпинними процесами розчинення власного етносу в умовах мультикультурних реалій. Саме у змішуванні та поступовому розчиненні німецького етносу в інших культурах, яке вони називають "збагаченням", німці бачать майбутнє власної країни.

Попри наявність вдало інтегрованих та натуралізованих мігрантів, які послуговуються німецькою мовою як рідною, їхня відносно невелика кількість змушує робити негативний прогноз і для збереження німецької мови, адже зараз велика кількість нащадків мігрантів у третьому-четвертому поколіннях (які народилися та виросли у Німеччині) виявляються найменш придатними до інтеграції і схильні не виходити за рамки власної етнічної ідентичності. Небажання німців визнавати і вирішувати проблеми, котрі існують у мультикультурному суспільстві, поступово може призвести Німеччину до непередбачуваних наслідків. Ігнорування проблем та відсутність цілеспрямованих заходів з їх вирішення можуть загрожувати тим, що етнічні німці поступово втратять місце титульної нації у власній країні, що також може призвести до заміни німецької мови на мову чи навіть мови нових німців.

#### Список використаних джерел

1. Altersstruktur der Bevölkerung in Deutschland zum 31. Dezember 2013 / Das Statistik-Portal. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/1351/umfrage/altersstruktur-der-bevoelkerung-deutschlands/>
2. Baade D. Demografischer Wandel und internationale Wettbewerbsfähigkeit Deutschlands. Eine Analyse basierend auf Porters Ansatz / Daniel Baade. – Hannover: Deutscher Universitäts-Verlag, 2007. – 250 s.
3. Berliner Zeitung. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.berliner-zeitung.de/home/10808950,10808950.html>
4. Demografie als Herausforderung für den öffentlichen Sektor / hrsg. von Reinhold Sackmann, Bernadett Jonda, Maria Reinhold. – Wiesbaden: Vs Verlag für Sozialwissenschaften, 2008. – 312 s.
5. Entwicklung der Lebenserwartung bei Geburt in Deutschland nach Geschlecht in den Jahren von 1950 bis 2060 (in Jahren) / Das Statistik-Portal. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/273406/umfrage/entwicklung-der-lebenserwartung-bei-geburt-in-deutschland-nach-geschlecht/>
6. Familienbildung in Deutschland Anfang der 90er Jahre. Demografische Trends, individuelle Einstellungen und sozio-ökonomische Bedingungen. Ergebnisse des deutschen Family and Fertility Survey / hrsg. von Juliane Roloff, Jürgen Dorbritz. – Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH 1999. – 306 s.
7. Focus Online. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.focus.de/>

8. Frankfurter Allgemeine. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.faz.net/>
9. Götz I. Deutsche Identität. Die Wiederentdeckung des Nationalen nach 1989 / Irene Götz. – Köln: Böhlau Verlag GmbH & Cie, Köln, Weimar, Wien, 2011. – 386 s.
10. Gralher M. Identität – die Frage nach dem Nationalbewußtsein neu gestellt. Ein Beitrag aus politikwissenschaftlicher Sicht / M. Gralher // *Deutschsein heute. Auf der Suche nach Identität* / hrsg. von Helga Klinke-Mibert. – Stuttgart, Bonn: Berg Verlag, 1986. – S. 26-42.
11. Höhn C. Die demografische Alterung – Bestimmungsgründe und wesentliche Entwicklungen / Charlotte Höhn // *Demografische Alterung und Wirtschaftswachstum. Seminar des Bundesinstituts für Bevölkerungsforschung 1998 in Bingen* / hrsg. von Grünheit E., Höhn C. – Opladen: Leske + Budrich, 1999. – S. 9-32. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/1351/umfrage/altersstruktur-der-bevoelkerung-deutschlands/>
12. Lietz Roman. Brückenbauer. Warum die Angst vor dem Aussterben der deutschen Sprache unbegründet ist / Migazin. *Migration in Germany*. – 2013. – 31.10. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.migazin.de/2013/10/31/warum-angst-aussterben-sprache/>
13. Migazin. *Migration in Germany*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.migazin.de/>
14. Niesmann Andreas. Demografische-Strategie. Falsche Rezepte gegen das Aussterben der Deutschen / Handelsblatt. – 2012. – 25.04. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/demografie-strategie-falsche-rezepte-gegen-das-aussterben-der-deutschen/6555482.html>
15. Prognose der Bevölkerungsentwicklung in Deutschland nach Altersgruppen im Zeitraum der Jahre von 2007 bis 2050 / Das Statistik-Portal. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/248090/umfrage/entwicklung-der-bevoelkerungsstruktur-deutschlands-nach-altersgruppen/>
16. Sarrazin T. Deutschland schafft sich ab. Wie wir unser Land aufs Spiel setzen / Thilo Sarrazin. – München: Deutsche Verlags-Anstalt, 2012. – 461 s.
17. Schirmacher F. Das Methusalem-Komplott. Die Menschheit altert in unvorstellbarem Ausmaß. Wir müssen das Problem unseres eigenen Alterns lösen, um das Problem der Welt zu lösen / Frank Schirmacher. – München: Karl Blessing Verlag GmbH, 2004. – 220 s.
18. Schödlbauer U. Bevölkerung. Über das generative Verhalten der Deutschen / Iablis. *Jahrbuch für europäische Prozesse*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.iablis.de/iablis\\_f2006/schoedlbauer06.html](http://www.iablis.de/iablis_f2006/schoedlbauer06.html)
19. Spiegel Online. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.spiegel.de/>
20. Statista. Das Statistik-Portal. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://de.statista.com/>
21. Süddeutsche Zeitung. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sueddeutsche.de/>
22. Thieme F. Alter(n) in der alternden Gesellschaft. Eine soziologische Einführung in die Wissenschaft vom Alter(n) / Frank Thieme. – Wiesbaden: Vs Verlag für Sozialwissenschaften, 2008. – 327 s.
23. Walter N. Standort Deutschland bei alternder Bevölkerung / Charlotte Höhn // *Demografische Alterung und Wirtschaftswachstum. Seminar des Bundesinstituts für Bevölkerungsforschung 1998 in Bingen* / hrsg. von Grünheit E., Höhn C. – Opladen: Leske + Budrich, 1999. – 212 s.
24. Westle B. Kollektive Identität im vereinten Deutschland. Nation und Demokratie in der Wahrnehmung der Deutschen / Bettina Westle. – Opladen: Leske + Budrich, 1999. – 371 s.
25. Willms B. Die Zukunft der deutschen Identität / B. Willms // *Deutsche Identität heute / Mit einem Vorwort von Heinrich Windelen*. – Stuttgart: v. Hase & Koehler, 1983. – S. 80-95.
26. Zeit Online. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zeit.de/index>
27. Архів кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Ф. 30. – П. 3. – Од. зб. 120. – Інтерв'ю № 32-33-34. – 12 арк.
28. Архів кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка (АКЕК КНУ), ф. 30, п. 3, од. зб. 119, інтерв'ю № 30-31, 6 арк.
29. АКЕК КНУ, ф. 30, п. 3, од. зб. 128, інтерв'ю № 44, 4 арк.
30. АКЕК КНУ, ф. 30, п. 3, од. зб. 110, інтерв'ю № 17, 8 арк.
31. АКЕК КНУ, ф. 30, п. 3, од. зб. 111, інтерв'ю № 18, 11 арк.
32. АКЕК КНУ, ф. 30, п. 3, од. зб. 113, інтерв'ю № 21, 4 арк.
33. Куропятник А.И. Мультикультурализм: идеология и политика социальной стабильности полиэтнических обществ / А.И. Куропятник // *Журнал социологии и социальной антропологии*. – 2000. – № 2. – С. 53-66.
34. Пирожков С.И. Демографическое старение / С.И. Пирожков // *Демографический энциклопедический словарь* / Д. И. Валентей (гл. ред.). – М: Советская энциклопедия, 1985. – С. 117-118.
35. Скорняков И.А. Иммиграционная политика Германии: сущность и динамика: автореф. дисс. ... на соиск. ученой степени канд. полит. наук: спец. 23.00.02. – политическая наука / Скорняков М.В.; Кемеровский государственный университет. – Чита, 2011. – 21 с.
36. Тимченко В. Час націоналізму. Стратегія виживання у глобалізованому суспільстві / Віктор Тимченко. – Київ: MEDIA, 2013. – 302 с.
37. Трохименко О. Наслідки впливу міграційних та інтеграційних процесів на етнічну самосвідомість німців / Олександра Трохименко // *The Caucasus. Economical and Social Analysis Journal of Southern Caucasus*. – 2015. – Vol. 07, Issue 01. – С. 34-37.
38. Трохименко О. Політика мультикультуралізму в громадській думці сучасної Німеччини / Олександра Трохименко / *Етнічна історія народів Європи*. – 2014. – Вип. 43. – С. 122-129.

## Reference

1. Altersstruktur der Bevölkerung in Deutschland zum 31. Dezember 2013. *Das Statistik-Portal*. [Online]. Available from: <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/1351/umfrage/altersstruktur-der-bevoelkerung-deutschlands/>
2. BAADÉ, D. (2007) *Demografischer Wandel und internationale Wettbewerbsfähigkeit Deutschlands. Eine Analyse basierend auf Porters Ansatz*. Hannover: Deutscher Universitäts-Verlag.
3. Berliner Zeitung. [Online]. Available from: <http://www.berliner-zeitung.de/home/10808950,10808950.html>
4. SACKMANN, R., JONDA, B., REINHOLD, M. (eds.) (2008) *Demografie als Herausforderung für den öffentlichen Sektor*. Wiesbaden: Vs Verlag für Sozialwissenschaften.
5. Entwicklung der Lebenserwartung bei Geburt in Deutschland nach Geschlecht in den Jahren von 1950 bis 2060 (in Jahren). *Das Statistik-Portal*. [Online]. Available from: <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/273406/umfrage/entwicklung-der-lebenserwartung-bei-geburt-in-deutschland-nach-geschlecht/>
6. ROLOFF, J. DORBRITZ, J. (eds.) (1999) *Familienbildung in Deutschland Anfang der 90er Jahre. Demografische Trends, individuelle Einstellungen und sozio-ökonomische Bedingungen. Ergebnisse des deutschen Family and Fertility Survey*. Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH.
7. Focus Online. [Online]. Available from: <http://www.focus.de/>
8. Frankfurter Allgemeine. [Online]. Available from: <http://www.faz.net/>
9. GÖTZ, I. (2011) *Deutsche Identität. Die Wiederentdeckung des Nationalen nach 1989*. – Köln: Böhlau Verlag GmbH & Cie.
10. GRALHER M. (1986) Identität – die Frage nach dem Nationalbewußtsein neu gestellt. Ein Beitrag aus politikwissenschaftlicher Sicht. In: H. Klinke-Mibert, ed. *Deutschsein heute. Auf der Suche nach Identität*. Stuttgart, Bonn: Berg Verlag, pp. 26–42.
11. HÖHN, C. (1999) Die demografische Alterung – Bestimmungsgründe und wesentliche Entwicklungen / Charlotte Höhn In: E. Grünheit, C. Höhn, eds. *Demografische Alterung und Wirtschaftswachstum. Seminar des Bundesinstituts für Bevölkerungsforschung 1998 in Bingen*. Opladen: Leske + Budrich, pp. 9–32.
12. LIETZ, R. (2013) Brückenbauer. Warum die Angst vor dem Aussterben der deutschen Sprache unbegründet ist. *Migazin. Migration in Germany*. [Online]. Available from: <http://www.migazin.de/2013/10/31/warum-angst-aussterben-sprache/>
13. Migazin. *Migration in Germany*. [Online]. Available from: <http://www.migazin.de/>
14. Niesmann A. (2012) Demografische-Strategie. Falsche Rezepte gegen das Aussterben der Deutschen. *Handelsblatt*. [Online]. Available from: <http://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/demografie-strategie-falsche-rezepte-gegen-das-aussterben-der-deutschen/6555482.html>
15. Prognose der Bevölkerungsentwicklung in Deutschland nach Altersgruppen im Zeitraum der Jahre von 2007 bis 2050. *Das Statistik-Portal*. [Online]. Available from: <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/248090/umfrage/entwicklung-der-bevoelkerungsstruktur-deutschlands-nach-altersgruppen/>
16. SARRAZIN, T. (2012) *Deutschland schafft sich ab. Wie wir unser Land aufs Spiel setzen*. München: Deutsche Verlags-Anstalt.
17. SCHIRRMACHER, F. (2004) *Das Methusalem-Komplott. Die Menschheit altert in unvorstellbarem Ausmaß. Wir müssen das Problem unseres eigenen Alterns lösen, um das Problem der Welt zu lösen*. München: Karl Blessing Verlag GmbH.
18. SCHÖDLBAUER, U. Bevölkerung. Über das generative Verhalten der Deutschen. *Iablis. Jahrbuch für europäische Prozesse*. [Online]. Available from: [http://www.iablis.de/iablis\\_f2006/schoedlbauer06.html](http://www.iablis.de/iablis_f2006/schoedlbauer06.html)
19. Spiegel Online. [Online]. Available from: <http://www.spiegel.de/>
20. Statista. Das Statistik-Portal. [Online]. Available from: <http://de.statista.com/>
21. Süddeutsche Zeitung. [Online]. Available from: <http://www.sueddeutsche.de/>
22. THIEME, F. (2008) *Alter(n) in der alternden Gesellschaft. Eine soziologische Einführung in die Wissenschaft vom Alter(n)*. Wiesbaden: Vs Verlag für Sozialwissenschaften.
23. WALTER, N. (1999) Standort Deutschland bei alternder Bevölkerung. In: E. Grünheit, C. Höhn, eds. *Demografische Alterung und Wirtschaftswachstum. Seminar des Bundesinstituts für Bevölkerungsforschung 1998 in Bingen*. Opladen: Leske + Budrich, pp. 112-124.
24. WESTLE, B. (1999) *Kollektive Identität im vereinten Deutschland. Nation und Demokratie in der Wahrnehmung der Deutschen*. Opladen: Leske + Budrich.
25. WILLMS, B. (1983) Die Zukunft der deutschen Identität. In: H. Windelen, ed. *Deutsche Identität heute*. Stuttgart: v. Hase & Koehler, pp. 80–95.
26. Zeit Online. [Online]. Available from: <http://www.zeit.de/index>
27. Архів кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка (АКЕК КНУ), фонд 30, папка 3, одынытсія збереження 120, інтерв'ю 32-33-34, 12 аркушів.
28. АКЕК КНУ, фонд 30, папка 3, одынытсія збереження 119, інтерв'ю 30-31, 6 аркушів
29. АКЕК КНУ, фонд 30, папка 3, одынытсія збереження 128, інтерв'ю 44, 4 аркуші.

30. AKEK KNU, fond 30, papka 3, odyntsia zberezhenia 110, interv'iu 17, 8 arkushiv.
31. AKEK KNU, fond 30, papka 3, odyntsia zberezhenia 111, interv'iu 18, 11 arkushiv.
32. AKEK KNU, fond 30, papka 3, odyntsia zberezhenia 113, interv'iu 21, 4 arkushiv.
33. KUROIATNIK, A.I. (2000) Multikulturalizm: ideologiya i politika sotsyalnoi stabilnosti. *Zhurnal sotsiologii i sotsyalnoi antropologii*. 2, 53-66.
34. PIROZHKOV, S.I. (1985) Demograficheskoe stareniye. In: D.I. Valentei, ed. *Demograficheskii entsyklopedicheskii slovar'*. Moskva: Sovetskaya entsyklopediya, pp. 117-118.

35. SKORNIakov, I.A. (2011) *Immigratsionnaya politika Germanii: sushchnost i dinamika*. Abstract of unpublished thesis (Ph.D. in History), Kemerovskii gosudarstvennyi universitet.

36. TYMCHENKO, V. (2013) *Chas natsionalizmu. Stratehiya vyzyvannia u hlobalizovanomu suspilstvi*. Kyiv: MEDIA.

37. TROKHymENKO, O. (2009) Naslidky vplyvu migratsiinkh ta intehtatsiinykh protsesiv na etnichnu samosvidomist nimtsiv. *The Caucasus. Economical and Social Analysis Journal of Southern Caucasus*. 07(01), 34-37.

38. TROKHymENKO, O. (2014) Polityka multykulturalizmu v hromadskii dumtsi suchasnoi Nimechchyny. *Etnichna istoriia narodiv Evropy*. 43, 122-129.

Надійшла до редколегії 05.03.15

O. Trokhymenko, Ph.D. student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

#### THE PROBLEMS IN THE ETHNIC AND DEMOGRAPHICAL DEVELOPMENT OF THE MODERN GERMANY

*The article is devoted to the vision of the potential population ageing in Germany by the modern Germans. It is based on the interviews that were made by the author during 2013 in the Federal City of Bonn in the German state of North Rhine-Westphalia. Special attention is paid to the personal opinions of respondents about hypothetical disappearance of the German nation from the ethnic map of the Europe. The transformation of the concept of "German citizen" under the influence of the multicultural policy in Germany is also considered. The author suggests that there are forming some risks in German society that might lead to the possible dissolution of the German language in conditions of the multicultural society. There is a possibility of the appearance of the mix, formed from the combination of the German language and the languages of the immigrants. The Germans also could lose the position of the titular nation in their own country. Due to the demographic problems – population ageing and the declining of the fertility, there is a risk of the hypothetical disappearance of the ethnic Germans. Meanwhile, the fertility rates among the immigrants are high. The ignoring of such tendencies and the problems of assimilation of the people with different cultures might lead the Germany to decline.*

**Key words:** Germans, multicultural society, demographic aging in Germany, migrants.